

Ομιλία Υπουργού Βιομηχανίας, Ενέργειας, Τεχνολογίας και Εμπορίου

κ. Κώστα Σημίτη

στην Τριμερή Παρουσίαση του κειμένου της Βιομηχανικής Στρατηγικής

15 Μαΐου 1995

Η άσκηση οικονομικής πολιτικής στις δεκαετίες του '80 και '90 ήταν πλήρης διλημάτων: Πληθωρισμός ή ανεργία; Ελλείμματα ή κοινωνικές παροχές; Προστασία του περιβάλλοντος ή απώλεια θέσεων εργασίας; Σταθεροποίηση ή αναθέρμανση της ζήτησης; Σίγουρο πρόσκαιρο όφελος με μακροχρόνιο κόστος ή βραχυχρόνια θυσία με αβέβαιο αλλά δυνητικά μεγάλο μακροχρόνιο όφελος;

Τα διλήμματα αυτά ήταν, και είναι καθημερινά βιώματα, σε όλους μας που συμμετέχουμε στην διαδικασία παραγωγής και στην παρακολούθηση της οικονομίας. Είναι συνεπώς πολύ εύκολο να αποδίδουμε, το καθένα χωριστά και καθώς προκύπτει, στην εκάστοτε συγκυρία ή σε παροδικά φαινόμενα: Στην τιμή του δολλαρίου, στη διεθνή συγκυρία, σε εξωτερικά γεγονότα, σε κάποια συγκεκριμένη επιτυχία ή σε αποτυχία της οικονομικής πολιτικής.

Η επανάληψη των διλημάτων, η φαινομενική αδυναμία των προτεινόμενων λύσεων να οδηγήσουν σε επίλυση των προβλημάτων σηματοδοτούν όμως κάτι βαθύτερο. Είναι χαρακτηριστικό του είδους ανάπτυξης που ακολουθήθηκε τα τελευταία 20 και άνω έτη ότι οδηγεί σε αυτού του είδους τα αδιέξοδα. Όσο επιζητούμε την ανάπτυξη με την προώθηση παραγωγής χαμηλής αξίας, όπου το μόνο που μας διαχωρίζει από ανταγωνιστές είναι το χαμηλό κόστος, είναι αναπόφευκτο να οδηγούμαστε σε φαύλο κύκλο, σε μια εξίσωση προς τα κάτω. Χαμένοι σε αυτή την κατάσταση είναι οι εργαζόμενοι, οι επιχειρήσεις, αλλά και το Κράτος: ο κοινωνικός τομέας βρίσκει τον εαυτό του όλο και περισσότερο στον ρόλο του υπολοίπου που πρέπει να μειωθεί για να εξισορροπήσει η οικονομική εξίσωση.

Κάτι πρέπει να αλλάξει, να επιλεγεί κάποια άλλη αναπτυξιακή τροχιά που διασφαλίζει ότι η ανάπτυξη συμβαδίζει με την διάχυση των οφελών και ότι προωθεί και δεν αντιστρατεύεται το κοινωνικό κράτος.

Σημαντικότερη προϋπόθεση βιομηχανικής και οικονομικής ανάπτυξης είναι η **συναίνεση**, η ύπαρξη δηλαδή συμφωνίας των κοινωνικών εταίρων στο ζητούμενο, στους στόχους της

οικονομικής πολιτικής. Είναι γνωστό ότι αυτό δεν μπόρεσε να επιτευχθεί μέχρι τώρα στην χώρα μας. Όπως εξηγείται στο κείμενο Συναινετικής Βιομηχανικής Στρατηγικής, που παρουσιάζουμε σήμερα, υφίστανται σήμερα μια σειρά από παράγοντες που ευνοούν την συμφωνία, τη συναίνεση. Η σημερινή κοινή συνέντευξη σηματοδοτεί αυτήν ακριβώς την συμφωνία στην κατεύθυνση και στους άξονες της Βιομηχανικής Στρατηγικής για Ανταγωνιστικότητα και Ανάπτυξη στην Ελλάδα.

Ειδικότερα, ο διάλογος που οδήγησε στο κείμενο της Συναινετικής Βιομηχανικής Στρατηγικής που παρουσιάζεται σήμερα δείχνει ότι υπάρχει η πεποίθηση ότι *υπάρχει* τρόπος να επηρεάσουμε το είδος, την ποιότητα της ανάπτυξης. Όμως κάνει και άλλα, πιο σημαντικά:

- Σηματοδοτεί την συναντίληψη των κοινωνικών εταίρων για την ταυτότητα των προβλημάτων και τον τρόπο θεώρησης της οικονομίας. Όσο και αν υπάρχουν διαφωνίες για βραχυχρόνια θέματα, στα ζητήματα που αποτελούν τα θεμέλια της καθημερινότητας, τον ρόλο της ανταγωνιστικότητας, της τεχνολογίας, της ποιότητας στην παραγωγή, τον ρόλο των επενδύσεων αλλά και της κοινωνικής δικαιοσύνης υπάρχει συμφωνία.
- Ενσωματώνει την συμφωνία για την προώθηση δράσεων σε έξι τομείς-κλειδιά και σε μεσοπρόθεσμα μέτρα. Το μέγεθος των επιχειρήσεων, η σημασία της στρατηγικής, τον ρόλο του εμπορίου, την μεταφορά τεχνολογίας, την δημιουργία δικτύων επιχειρήσεων.

Πέρα από το όποιο περιεχόμενο των κατευθύνσεων, το πλέον ελπιδοφόρο μήνυμα είναι η ύπαρξη του κειμένου, ως ενός κοινά συμφωνημένου κειμένου αρχής αυτού καθαυτού. Η σύμπνοια σε μεσο- μακροπρόθεσμες αρχές και κατευθύνσεις, στο πλαίσιο της βιομηχανικής στρατηγικής, δείχνει όχι μόνο ότι *θέλουμε* να αλλάξουμε την αναπτυξιακή μας τροχιά, όχι μόνο ότι *ξέρουμε πώς* θα την αλλάξουμε, *αλλά και ότι μπορούμε να επιτύχουμε*.

Μ' αυτή την έννοια η σημερινή συμφωνία στο κείμενο Συναινετικής Βιομηχανικής Στρατηγικής ενσωματώνει ένα είδος "κοινωνικού συμβολαίου" για την βιομηχανία ~~και~~ την οικονομική ανταγωνιστικότητα.

ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Εγγραφέ εδω για να σας κατανοήσω ομοίως
ραβί

I. Εισαγωγή

→ Το κείμενο που ακολουθεί συνοψίζει τα κύρια σημεία της Νέας Βιομηχανικής Στρατηγικής (Β.Σ.) στην Ελλάδα. Είναι αποτέλεσμα μίας διαδικασίας διαλόγου μεταξύ των κοινωνικών φορέων, δηλαδή εκπροσώπων του Κράτους, των Εργαζομένων και των Επιχειρήσεων.

→ Εξοχή
και η αντίληψη για τη βιομηχανική ωριμότητα - βιομηχανική στρατηγική. Η συμφωνία γύρω από τους στόχους που εστιάζει τα ευνοϊκά έσοδα έρευνας και εφαρμογή της ωριμότητας. Αυτοί εμείς υιοθετούμε, οι σημαντικές παραμέτρους ανταγωνισμού.

II. Το Πλαίσιο της Νέας Β.Σ.

→ Τι ευνοούμε
Βιομηχανική Στρατηγική είναι το σύνολο κρατικών πολιτικών που στοχεύουν στη βιομηχανία και σκοπεύουν την επίτευξη ενός μακροπρόθεσμου στόχου, που συμπυκνώνεται στη βελτίωση της διεθνούς ανταγωνιστικότητας της βιομηχανίας και, έτσι, στην αύξηση της απασχόλησης και την αντιμετώπιση της ανεργίας και τη βελτίωση της ευημερίας των πολιτών.

→ υιοθέτηση και η διασφάλιση διεθνών εδαφικών χειρήσεων, θα ενοικήσουμε η να οργάνωση - παραδομένη στην δημιουργία των διεθνών - - Ξαύνομα ωριότητα

→ Ο όρος «πλαίσιο» αναφέρεται σε υλικούς και άυλους παράγοντες που ευνοούν ή εμποδίζουν την επίτευξη ανταγωνιστικότητας. Παραδείγματα υλικών παραγόντων είναι οι μεταφορές, οι συγκοινωνίες, οι τηλεπικοινωνίες. Άυλοι παράγοντες είναι οι θεσμικοί, οι νομικοί, οι πολιτισμικοί (όπως η στάση προς την εργασία), η μόρφωση και ο πολιτισμός. Το πλαίσιο επίσης αναφέρεται στη μακροοικονομική πολιτική.

→ Η έμφαση σήμερα σε πολλές ανεπτυγμένες χώρες και στην Ευρωπαϊκή Ένωση είναι στις άυλες υποδομές, κύρια τους ανθρώπινους πόρους, την εκπαίδευση και τη Δημόσια Διοίκηση. Στη χώρα μας, όμως, είναι αναγκαία η έμφαση στη βελτίωση και της υλικής υποδομής, αλλά και σημαντικότερα στο πολιτισμικό επίπεδο, δηλαδή τη στάση προς την εργασία, την ανταγωνιστικότητα της βιομηχανίας, τον κοινωνικό διάλογο, την μακροπρόθεσμη θεώρηση.

→ Σήμερα, για πρώτη ίσως φορά μετά από πολλά χρόνια, υπάρχει ένα πλέγμα παραγόντων, που στην αλληλοσυσχέτισή τους δημιουργούν τη δυνατότητα για μια συναινετική Βιομηχανική Στρατηγική στην Ελλάδα, μια Βιομηχανική Στρατηγική δηλαδή που απολαμβάνει της αποδοχής των κοινωνικών φορέων. Αυτοί οι παράγοντες είναι πολιτικοί, κοινωνικοί, οικονομικοί-οργανωτικοί, τεχνολογικοί και πολιτισμικοί.

- α) Στον πολιτικό τομέα η αποτυχία των συστημάτων κεντρικού προγραμματισμού, αλλά και οι εμφανείς περιπτώσεις αποτυχιών της αγοράς στις χώρες της Δύσης, οδηγούν στην αντίληψη ότι αγορά και κράτος πρέπει να συνυπάρχουν, να είναι συμπληρωματικοί και όχι αλληλοαποκλειόμενοι μηχανισμοί οικονομικής και κοινωνικής οργάνωσης. Κύριος ρόλος του κράτους είναι να δημιουργεί τις προϋποθέσεις ανάπτυξης, μέσω της διαμόρφωσης και υλοποίησης υλικών και άυλων υποδομών που ευνοούν την ανάπτυξη και την απασχόληση.
- β) Στον οικονομικό και οργανωτικό τομέα έχει γίνει αντιληπτό ότι η ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων και πολλών βιομηχανικών κλάδων, εξαρτάται κύρια από τη δυνατότητά τους να παράγουν διαφοροποιημένα προϊόντα υψηλής ποιότητας. Αυτό επιτυγχάνεται ευκολότερα, όταν υφίσταται σχέση συνεργασίας και διαλόγου μεταξύ επιχειρήσεων, εργαζομένων, προμηθευτών και πελατών στο πλαίσιο μίας προσπάθειας αξιοποίησης από την επιχείρηση της «διάχυτης γνώσης» που όλοι αυτοί κατέχουν. Αυτό συνεπάγεται σχέσεις επιχειρήσεων και εργαζομένων που δίνουν έμφαση στη συνεργασία, τον διάλογο, στην ασφάλεια της εργασίας, στην ανάπτυξη των δυνατοτήτων και δεξιοτήτων των εργαζομένων, και όχι στην αποειδίκευση, το φόβο της απόλυσης και της ανεργίας. Αυτό επίσης συνεπάγεται την ανάγκη για αύξηση της παραγωγικότητας, που επιτυγχάνεται κύρια μέσω καινοτομιών σε προϊόντα, τεχνολογίες και μεθόδους παραγωγής, διοίκησης και οργάνωσης.
- γ) Στον τεχνολογικό τομέα, οι νέες τεχνολογίες έχουν σήμερα μειώσει αισθητά τη σημασία των οικονομικών κλίμακας και, κατά συνέπεια, το μεγάλο μέγεθος ως προϋπόθεση οικονομικής αποτελεσματικότητας. Αυτό επιτρέπει την ανάπτυξη δραστηριοτήτων από σχετικά μικρότερες επιχειρήσεις που απολαμβάνουν άλλα πλεονεκτήματα, όπως ευελιξία στη λήψη και υλοποίηση αποφάσεων και/ή άμεση σχέση μεταξύ διοίκησης, εργαζομένων, προμηθευτών και πελατών.
- δ) Πολιτισμικά, τα καταναλωτικά πρότυπα σήμερα τείνουν να ευνοούν προϊόντα που μεγιστοποιούν την «αξία για χρήματα» των καταναλωτών, είναι δηλαδή τα φθηνότερα για δεδομένο επίπεδο ποιότητας και παρεχόμενης υπηρεσίας. Τέτοια προϊόντα μπορεί να πωλούνται σε τιμές πολλαπλάσιες από το κόστος παραγωγής, όπως συμβαίνει στην περίπτωση επωνύμων προϊόντων (π.χ. καλωπισμού και ένδυσης).

- α) Οι παραπάνω εξελίξεις αλληλοεξαρτώνται και δημιουργούν ένα νέο υπόδειγμα σχέσεων επιχείρησης, εργαζομένων και κράτους. Οι σχέσεις έχουν στόχο την επίτευξη νέων ανταγωνιστικών πλεονεκτημάτων για τις επιχειρήσεις, και όχι την απλή αξιοποίηση των υπαρχόντων συγκριτικών πλεονεκτημάτων. Έτσι, ο διάλογος, η συναίνεση και η συνεργασία, οδηγούν σε αυξημένη οικονομική και κοινωνική αποτελεσματικότητα, καθώς και διεθνή ανταγωνιστικότητα.
- β) Οι παραπάνω παράγοντες σημαίνουν επίσης ότι το κράτος πρέπει να ευνοεί τον ανταγωνισμό των αγορών και την ύπαρξη «πλουραλισμού» θεσμικών και οργανωτικών μορφών, όπως μεγάλων και μικρών επιχειρήσεων, με στόχο την ανεύρεση, δημιουργία και αξιοποίηση νέας γνώσης. Όλα αυτά συνηγορούν στην εφαρμογή πολιτικής ανταγωνισμού, που αποτρέπει την ύπαρξη και χρήση ολιγοπωλιακής δύναμης από επιχειρήσεις του ιδιωτικού και του δημόσιου τομέα, τον αθέμιτο ανταγωνισμό και, σπουδαιότερο ακόμη, δημιουργεί τις προϋποθέσεις για την αξιοποίηση των πλεονεκτημάτων του υγιούς ανταγωνισμού.
- γ) Ο ανταγωνισμός, ο πλουραλισμός και η αδυναμία του κράτους να αναπτύσσει επιχειρηματικές δραστηριότητες, επίσης συνηγορούν στην ανάγκη ιδιωτικοποίησης επιχειρήσεων και κλάδων που δεν κρίνονται στρατηγικής σημασίας για τη χώρα και στην ανάγκη ανοίγματος μονοπωλιακών επιχειρηματικών δραστηριοτήτων του κράτους σε συνθήκες ανταγωνισμού.
- δ) Η θεωρία και διεθνής εμπειρία έχουν καταδείξει ότι για να είναι διατηρήσιμη η ανταγωνιστικότητα, πρέπει να βασίζεται, εκτός από τη συναίνεση και τη συνεργασία, σε δίκαια και διανομή των ωφελειών και του κόστους της ανάπτυξης και να σέβεται το περιβάλλον. Η δικαιοσύνη αφορά τα άτομα, αλλά και τις περιφέρειες μίας χώρας. Όπως κάθε ανισότητα έτσι και οι περιφερειακές ανισότητες δεν ευνοούν την συνεργασία. Όσον αφορά το περιβάλλον, προϊόντα και τεχνολογίες φιλικά προς αυτό, μπορούν σήμερα να απολαμβάνουν και ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα λόγω της ευαισθησίας των πολιτών, αλλά και της σχετιζόμενης ύπαρξης νομοθετικών ρυθμίσεων που ευνοούν προϊόντα και τεχνολογίες φιλικά προς το περιβάλλον.
- ε) Η Β.Σ. εφαρμόζεται σ' ένα πλαίσιο μακροοικονομικό, θεσμικό και κοινωνικο-οικονομικό. Απαραίτητες προϋποθέσεις για να είναι αυτό το πλαίσιο υποβοηθητικό και όχι αντικίνητρο στην ανάπτυξη, είναι η σταθερότητα, η εκπαίδευση, η διαφάνεια στην υλοποίηση της πολιτικής, η γνώση των κανόνων του παιχνιδιού ή εξασφάλιση ενός μακροοικονομικού πλαισίου που ευνοεί την επιχειρηματικότητα. Επίσης, προϋποθέσεις είναι η συνέχεια πολιτικών και νομοθετημάτων και η ύπαρξη μίας σύγχρονης και αποτελεσματικής Δημόσιας Διοίκησης. Αυτό που όμως πρέπει να τονισθεί είναι ότι διατηρήσιμη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας μπορεί μόνο να επιτευχθεί με συνεχή και διατηρήσιμη βελτίωση της παραγωγικότητας στο επίπεδο της επιχείρησης, του κλάδου, του δικτύου επιχειρήσεων.

σ) Άλλοι σημαντικοί παράγοντες ανταγωνιστικότητας, ειδικότερα σε χώρες όπως η Ελλάδα, είναι η ανάπτυξη της τεχνολογικής υποδομής και των επενδύσεων (εγχώριων και ξένων), η ύπαρξη δικτύων από επιχειρήσεις και η συνεργασία μεταξύ τους, για παράδειγμα σε θέματα τεχνολογίας, διοίκησης και οργάνωσης.

Ο ανταγωνισμός και η συνεργασία μεταξύ των επιχειρήσεων, οι ξένες επενδύσεις, η τεχνολογία και η προώθηση ανταγωνιστικών δικτύων, συνδέονται με την κρατική πολιτική προς το εξωτερικό εμπόριο. Ενώ τα πλεονεκτήματα από το ελεύθερο εμπόριο είναι γενικά αναγνωρισμένα, η χρησιμοποίηση «στρατηγικού εμπορίου» (δηλαδή πολιτικών που ευνοούν τις εθνικές επιχειρήσεις μίας χώρας) παρέχει ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα προς τις εθνικές επιχειρήσεις. Όμως διεθνείς δεσμεύσεις περιορίζουν κατά πολύ την εμβέλεια αυτής της πολιτικής.

Συμπεράσμα
Με βάση όλα τα παραπάνω, η Νέα Β.Σ. του Υπουργείου Βιομηχανίας, Ενέργειας και Τεχνολογίας προτείνει τον κοινωνικό διάλογο, τη συνεργασία, τη δίκαιη κατανομή των ωφελειών, τον ανταγωνισμό των αγορών, τον πλουραλισμό οργανωτικών και θεσμικών μορφών, το σεβασμό προς το περιβάλλον και την ύπαρξη ενός σταθερού μακροοικονομικού και κοινωνικού περιβάλλοντος, με γνωστούς και συναινετικά διαμορφωμένους κανόνες του παιχνιδιού και με συνέχεια πολιτικών και νομοθετημάτων ως απαραίτητες προϋποθέσεις της αντιστροφής της τάσης αποβιομηχανοποίησης της χώρας, απαραίτητες προϋποθέσεις επίσης για την αύξηση της απασχόλησης, την βελτίωση της ανταγωνιστικότητας και, κατά συνέπεια, της επίτευξης πραγματικής σύγκλισης σε σχέση με τις άλλες χώρες της Ε.Ε.

III. Η Κατεύθυνση, οι Αξονες και οι «Διαστάσεις» της Νέας Βιομηχανικής Στρατηγικής

Γενική κατεύθυνση
→ Η βασική κατεύθυνση της Νέας Β.Σ. είναι τόσο της ανεύρεσης και αξιοποίησης των υπάρχοντων συγκριτικών πλεονεκτημάτων της Ελληνικής Βιομηχανίας, όσο κυρίως την προσπάθεια δημιουργίας νέων ανταγωνιστικών πλεονεκτημάτων, δηλαδή δομημένων πλεονεκτημάτων.

Οι συνεχείς αλλαγές στη διεθνή οικονομική σκηνή, όπως οι νέες τεχνολογίες, οι αλλαγές στις προτιμήσεις των καταναλωτών, η εμφάνιση νέων χωρών με ανταγωνιστική βιομηχανία, δημιουργούν ανακατατάξεις στη σχετική ελκυστικότητα βιομηχανικών κλάδων. Κλάδοι που ήταν ανταγωνιστικοί δεν είναι πλέον, νέες ευκαιρίες παρουσιάζονται εκεί όπου ήταν αδύνατο να το φανταστεί κανείς. Οι συνεχείς αυτές ανακατατάξεις και η εγγενής αδυναμία επιτυχούς πρόβλεψης, ειδικότερα από πλευράς του κράτους, τονίζουν την ανάγκη για το κράτος να υποβοηθά και να δημιουργεί τις προϋποθέσεις που επιτρέπουν στις επιχειρήσεις να προσαρμόζονται και να καινοτομούν. Αυτό θα επιτρέψει στις ίδιες τις επιχειρήσεις να ανεύρουν τις δραστηριότητες που δημιουργούν μελλοντικά πλεονεκτήματα.

- κλάδοι εργασίας τεχνολογία

Όμως, η δημιουργία νέων ανταγωνιστικών πλεονεκτημάτων δεν δηλώνει απαραίτητα την εγκατάλειψη κλάδων και δραστηριοτήτων των οποίων η ανταγωνιστικότητα απειλείται. Η ύπαρξη συγκριτικών πλεονεκτημάτων μπορεί να αποτελέσει τη βάση επιτυχών προσαρμογών, ανακατευθύνσεων, αναδιαρθρώσεων και εξειδικεύσεων, που μπορεί να μετατρέψουν σε «ηγετικούς» φαινομενικά «χαμένους» κλάδους. Έτσι, η έμφαση σε δομημένα πλεονεκτήματα δεν αναιρεί την ανάγκη ανεύρεσης και αξιοποίησης των υφισταμένων.

Οι άξονες της Νέας Β.Σ. αφορούν την αναζήτηση των κατάλληλων λύσεων σε μία σειρά από ζητήματα, όπου η θεωρία και η διεθνής εμπειρία αποδεικνύουν ότι υφίστανται πλεονεκτήματα αλλά και δυνάμει μειονεκτήματα. Έτσι, η ανεύρεση των κατάλληλων λύσεων έχει την έννοια της προσπάθειας δημιουργίας των προϋποθέσεων που επιτρέπουν τη μεγιστοποίηση των πλεονεκτημάτων. Τα ζητήματα αυτά αφορούν τον ανταγωνισμό και τη συνεργασία μεταξύ επιχειρήσεων, το μέγεθος, τη δομή και την στρατηγική των επιχειρήσεων, τη δομή και οργάνωση βιομηχανικών κλάδων, τις επενδύσεις από και προς το εξωτερικό, την τεχνολογία, την απασχόληση και το εξωτερικό εμπόριο.

α) Ανταγωνισμός και συνεργασία επιχειρήσεων

Είναι κοινά αποδεκτό σήμερα ότι ο ανταγωνισμός μεταξύ επιχειρήσεων είναι ο κύριος μοχλός καινοτομιών και βελτίωσης της ανταγωνιστικότητάς τους. Επομένως είναι απαραίτητο να διασφαλίζεται η λειτουργία του υγιούς ανταγωνισμού. Την ίδια στιγμή έχει γίνει σήμερα φανερό ότι καινοτόμες προσπάθειες επιτυγχάνουν όταν οι επιχειρήσεις συνεργάζονται μεταξύ τους, ιδιαίτερα σε θέματα τεχνολογίας, οργάνωσης, διοίκησης, παραγωγής. Το κράτος πρέπει να προωθεί τέτοιες συνεργασίες, χωρίς όμως την ίδια στιγμή να επιτρέπει την εξάλειψη του ανταγωνισμού.

Στην Ελλάδα είναι ιδιαίτερα σημαντικό να προωθείται ο υγιής ανταγωνισμός και οι καινοτόμες συνεργασίες. Τα πλεονεκτήματα του ανταγωνισμού είναι σήμερα ιδιαίτερα φανερά σε κλάδους όπως τα γαλακτοκομικά προϊόντα. Την ίδια στιγμή, είναι εμφανής η έλλειψη συνεργασίας μεταξύ των Ελληνικών επιχειρήσεων, αλλά και οι δυσκολίες που υφίστανται για συγχωνεύσεις και εξαγορές. Πρέπει να προωθηθεί η συνεργασία μεταξύ Ελληνικών, αλλά και ξένων επιχειρήσεων, για παράδειγμα οι στρατηγικές συμμαχίες, με τρόπο όμως που να μη διακυβεύει τον υγιή ανταγωνισμό και την απασχόληση.

Για να μειωθούν οι κλάδοι τα κλειστά
Δώσο με λύσεις σε ορισμένα ζητήματα

β) Μέγεθος και Στρατηγική Επιχειρήσεων

Οι σύγχρονες τεχνολογικές εξελίξεις τείνουν να μειώνουν τα σχετικά πλεονεκτήματα των μεγάλου μεγέθους επιχειρήσεων, όπως τις οικονομίες κλίμακος. Αυτό επιτρέπει την αύξηση της ανταγωνιστικότητας των μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων που απολαμβάνουν πλεονεκτήματα ευελιξίας και στενής επαφής με τους πελάτες. Όμως σε πολλούς κλάδους το μέγεθος παραμένει ένα ισχυρό πλεονέκτημα. Πρέπει λοιπόν να επιτυγχάνεται η μεγιστοποίηση των πλεονεκτημάτων μικρού και μεγάλου μεγέθους, όπου αυτά υφίστανται. Στη χώρα μας, όπου λείπουν οι μεγάλες επιχειρήσεις, είναι εύλογο να ενισχύονται οι προσπάθειες των μικρομεσαίων επιχειρήσεων, σε συνύπαρξη και συνεργασία με μεγαλύτερες επιχειρήσεις, όπου είναι δυνατό.

Εκτός του μεγέθους, σημαντικώτατη είναι η στρατηγική των επιχειρήσεων. Οι καινοτομικές επιχειρήσεις με επώνυμα, ποιοτικά και/ή διαφοροποιημένα προϊόντα τείνουν να είναι και αυτές που επιτυγχάνουν σημαντικά ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα. Ρόλος του κράτους είναι να ενισχύει τις καινοτομικές προσπάθειες, με μέτρα όπως η παροχή εξωτερικών υπηρεσιών που ευνοούν την καινοτομικότητα. Τέτοιες είναι χρηματοοικονομικές, τεχνολογικές ερευνητικές, συμβουλευτικές, υπηρεσίες εκπαίδευσης του προσωπικού και υπηρεσίες προώθησης των συνεργασιών επιχειρήσεων και Πανεπιστημίων καθώς και υποστήριξης συνεργασιών μεταξύ επιχειρήσεων.

γ) Δομή & Οργάνωση Βιομηχανικών Κλάδων & Δίκτυα

Η συνύπαρξη μεγάλων και μικρών επιχειρήσεων σε βιομηχανικούς κλάδους αλλά και η συνύπαρξη επιχειρήσεων συμπληρωματικών κλάδων σε συγκεκριμένους χώρους συχνά υποβοηθά την δημιουργία «δικτύων» ή «συγκεντρώσεων» επιχειρήσεων. Η πρόσφατη θεωρία και η διεθνής εμπειρία αποδίδουν ιδιαίτερη σημασία στην ύπαρξη δικτύων. Χώρες ή περιφέρειες με ανεπτυγμένα δίκτυα έχουν επιτύχει υψηλούς βαθμούς ανάπτυξης. Χαρακτηριστικά είναι τα παραδείγματα της Βόρειας Ιταλίας και περιοχών της Γερμανίας και Αμερικής. Τα πλεονεκτήματα δικτύωσης τείνουν να μεγεθύνονται όταν υφίσταται συνεργασία και ανταγωνισμός μεταξύ επιχειρήσεων. Επίσης, όταν η συνεργασία επεκτείνεται και μεταξύ επιχειρήσεων, προμηθευτών, αγοραστών, πανεπιστημιακών ιδρυμάτων, τοπικής αυτοδιοίκησης και του κράτους.

Στην Ελλάδα οι υπάρχουσες δικτυώσεις είναι λίγες και αδύναμες. Το κράτος πρέπει να υποβοηθεί τα δυνάμει δίκτυα. Μέσω της δικτύωσης είναι δυνατό να αποκτήσουν οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις πλεονεκτήματα, όπως η πρόσβαση στην έρευνα και τεχνολογία και τις νέες μορφές οργάνωσης διοίκησης και παραγωγής. Τέτοια πλεονεκτήματα είναι δύσκολο να αποκτηθούν χωρίς δικτύωση, λόγω του μικρού συνήθως μεγέθους και της έλλειψης πόρων και πληροφόρησης των μικρομεσαίων επιχειρήσεων.

δ) Επενδύσεις από και προς το εξωτερικό, Μεταφορά Τεχνολογίας

Η έρευνα και διεθνής εμπειρία δείχνουν ότι υφίστανται πλεονεκτήματα από τις ξένες επενδύσεις. Αυτά αφορούν την εισαγωγή τεχνολογίας, τεχνογνωσίας, δεξιοτήτων, μεθόδων παραγωγής, οργάνωσης και διοίκησης των επιχειρήσεων. Σε ορισμένες περιπτώσεις επενδύσεις από πολυεθνικές επιχειρήσεις μπορεί να έχουν και αρνητικά αποτελέσματα, τουλάχιστο μακροπρόθεσμα. Αυτό συμβαίνει όταν, για παράδειγμα, μειώνεται ο ανταγωνισμός εξ αιτίας της δύναμης μίας πολυεθνικής στην αγορά.

Το ζητούμενο είναι να μεγιστοποιηθούν οι ωφέλειες. Είναι σήμερα κατανοητό ότι αυτό συμβαίνει όταν μία πολυεθνική χρησιμοποιεί τη χώρα «υποδοχής» σαν οιονεί χώρα-βάση, δηλαδή δεν την χρησιμοποιεί μόνο σαν χώρα συναρμολόγησης, αλλά μεταφέρει και λειτουργίες, όπως έρευνα και τεχνολογία που διαχέεται στους ιστούς του παραγωγικού και οικονομικού σχηματισμού. Ένα πρόβλημα σήμερα είναι ότι οι περισσότερες χώρες ανταγωνίζονται να προσελκύσουν επενδύσεις από το εξωτερικό. Αυτό οδηγεί σε «ανταγωνιστικές προσφορές» προς τις πολυεθνικές που μειώνουν τη δυνατότητα ενός κράτους να μεγιστοποιήσει τις ωφέλειες από τις επενδύσεις τους. Είναι κρίσιμο εδώ να κατανοηθεί ότι ο μόνος τρόπος για να αποφευχθεί αυτό, είναι η ύπαρξη προϋποθέσεων για τις επενδύσεις από ξένες και Ελληνικές επιχειρήσεις στην Ελλάδα. Έτσι θα βελτιωθεί η ανταγωνιστικότητα της χώρας, πράγμα που θα οδηγήσει σε αύξηση της διαπραγματευτικής της δύναμης. Το κράτος, λοιπόν, οφείλει να άρει τα κυρίως γραφειοκρατικά αντικίνητρα και να εξετάζει τις συνθήκες και τις προϋποθέσεις των ξένων επενδύσεων, που επιβάλλονται από τις αναπτυξιακές ανάγκες της χώρας, όσον αφορά για παράδειγμα την τεχνολογία, τις δεξιότητες και κυρίως τις επιπτώσεις στην απασχόληση.

Ένα σχετικά πρόσφατο φαινόμενο στην Ελλάδα είναι οι επενδύσεις προς το εξωτερικό, κύρια στις χώρες της Βαλκανικής. Τέτοιες επενδύσεις μπορεί να υποκαθιστούν ή να συμπληρώνουν επενδύσεις στην Ελλάδα. Όταν επιτυγχάνουν, μπορούν να ενδυναμώνουν τη θέση Ελληνικών επιχειρήσεων σ' αυτές τις χώρες, να δημιουργούν ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα λόγω του χαμηλού κόστους εργασίας στις χώρες αυτές, να οδηγούν σε εισαγωγή κερδών στην Ελλάδα, αλλά και να διευρύνουν τον ορίζοντα των ελληνικών επιχειρήσεων, να αναπτύσσουν το βάθος της ελληνικής επιχειρηματικής δραστηριότητας, να υποβοηθούν στην ανάπτυξη επιχειρηματικών δραστηριοτήτων υψηλότερης βαθμίδας (π.χ. Έρευνα και Ανάπτυξη) στο διεθνή καταμερισμό δραστηριοτήτων. Η κρατική πολιτική πρέπει να δημιουργεί τις προϋποθέσεις που επιτρέπουν στις Ελληνικές επιχειρήσεις να μεγιστοποιούν το συμφέρον επιχειρήσεων και κράτους, δηλαδή να ευνοεί δραστηριότητες που οδηγούν σε σωρευτικά οφέλη όχι μόνο για τις επιχειρήσεις, αλλά και για τη χώρα, π.χ. την απασχόληση. Αυτό σημαίνει ότι πρέπει να ευνοούνται κύρια οι δραστηριότητες που συμπληρώνουν και δεν υποκαθιστούν επενδύσεις στην Ελλάδα και να μὴ τίθενται εμπόδια στην ανάπτυξη της επιχειρηματικής δραστηριότητας. Η απλή υποκατάσταση μπορεί να εντείνει την τάση αποβιομηχάνισης της χώρας. Σε τέτοιες περιπτώσεις πρέπει να εξετάζονται άλλοι τρόποι βελτίωσης της θέσης της επιχείρησης που σκοπεύει να αναλάβει τέτοιου είδους δραστηριότητες.

ε) Ελεύθερο και Στρατηγικό Εμπόριο

Είναι γνωστές οι ωφέλειες του Ελεύθερου Εμπορίου. Όμως, επίσης, το Στρατηγικό Εμπόριο έχει ευνοήσει στο παρελθόν αναπτυσσόμενες χώρες, όπως η Ιαπωνία, οι χώρες της Ν.Α. Ασίας. Οι όροι και προϋποθέσεις άσκησης επιτυχούς στρατηγικού εμπορίου σήμερα στην Ελλάδα, όπως για παράδειγμα η ύπαρξη ανερχομένων κλάδων υπό οιονεί προστασία από το κράτος, είναι μάλλον ανύπαρκτες. Επίσης, κάθε είδους προστατευτισμός στο πλαίσιο τουλάχιστον της Ε.Ε. δεν γίνεται αποδεκτός.

Αξίζει όμως να σημειωθεί ότι συχνά κάποια μορφή προστατευτισμού είναι απαραίτητος όρος αναζωογόνησης των επενδύσεων. Επίσης και στην Ε.Ε., είναι πολύ συνήθης ακόμη η πρακτική ευνοϊκής μεταχείρισης των εθνικών επιχειρήσεων. Τέτοιες πολιτικές μπορεί να οδηγούν σε αντεκδικητικές πολιτικές που κανέναν δεν ευνοούν. Η χώρα μας και λόγω της μικρής της διαπραγματευτικής δύναμης, δεν έχει σήμερα άλλη επιλογή παρά να πιέζει προς την κατεύθυνση ανάπτυξης του εμπορίου στο πλαίσιο της Ε.Ε., αλλά και να εκμεταλλεύεται πλήρως τις δυνατότητες που υφίστανται για ευμενή μεταχείριση Ελληνικών επιχειρήσεων. Τέτοιες δυνατότητες παρέχει η Ε.Ε. ουσιαστικά για όλες τις Μικρομεσαίες Επιχειρήσεις, σε περιπτώσεις που αφορούν το εθνικό συμφέρον μίας χώρας, αλλά και σε περιπτώσεις περιφερειών χαμηλού επιπέδου ανάπτυξης. Όλα αυτά σημαίνουν ότι στην Ελλάδα υπάρχουν περιθώρια ευνοϊκής μεταχείρισης Ελληνικών επιχειρήσεων, κυρίως των μικρομεσαίων, με μορφές ενίσχυσης των προσπαθειών τους, π.χ. για δικτύωση, πρόσβαση σε κεφάλαια, ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού, έρευνα και ανάπτυξη προϊόντων.

στ) Ιδιοκτησιακό Καθεστώς

Ο πλούτος της θεωρητικής γνώσης και διεθνούς εμπειρίας στο θέμα του ιδιοκτησιακού καθεστώτος, έχει καταδείξει ότι παγκόσμια υπάρχουν επιτυχημένες και αποτυχημένες δημόσιες και ιδιωτικές επιχειρήσεις. Το κύριο δεν είναι το ιδιοκτησιακό καθεστώς, αλλά οι συνθήκες ανταγωνισμού και κρατικών πολιτικών.

Η ανάγκη μεταβολής του ιδιοκτησιακού καθεστώτος ορισμένων επιχειρήσεων στην Ελλάδα π.χ. προβληματικών, οι οποίες συμμετέχουν στην αγορά υπο ανταγωνιστικές συνθήκες, είναι αναμφίβολη. Αυτό όμως δεν συνεπάγεται την απλή αντικατάσταση ενός δημοσίου με ένα ιδιωτικό μονοπώλιο, ούτε πρέπει να οδηγεί σε έλεγχο από τον ιδιωτικό τομέα δραστηριοτήτων οι οποίες αναγνωρίζονται από όλους σαν εθνικής στρατηγικής σημασίας. Σε όποιες επιχειρήσεις ιδιωτικοποιούνται, το κράτος πρέπει να προσπαθεί να λύσει τα κοινωνικά προβλήματα που δημιουργούνται, κυρίως της απασχόλησης.

Το τελικό θέμα που διερευνούμε στο κείμενο αυτό είναι οι βασικές διαστάσεις της Νέας Β.Σ. Υπάρχει σήμερα μία μεγάλη συζήτηση σε παγκόσμιο επίπεδο αλλά και στην Ελλάδα, που αφορά κάθετα ή οριζόντια μέτρα Β.Σ. Οριζόντια μέτρα είναι μέτρα που επηρεάζουν όλες τις επιχειρήσεις και κλάδους, όπως π.χ. οι υποδομές, η εκπαίδευση, η ανάπτυξη της έρευνας και τεχνολογίας. Κάθετα είναι μέτρα που στοχεύουν συγκεκριμένους κλάδους ή επιχειρήσεις. Στο παρελθόν οι κάθετες πολιτικές έχουν οδηγήσει σε περιορισμένα αποτελέσματα για λόγους που σχετίζονται με αδυναμία του κράτους να «επιλέξει ηγετικούς κλάδους». Άλλοι λόγοι αδυναμίας των κάθετων πολιτικών, ήταν η ανάπτυξη πελατειακών σχέσεων και επίσης το γεγονός ότι ευνοούμενες επιχειρήσεις απώλεσαν τα κίνητρά τους να ανταγωνίζονται με καινοτομίες, λόγω της προστασίας που απολάμβαναν.

Ενώ οι παραπάνω διαπιστώσεις είναι σωστές, υπάρχουν τρεις λόγοι οι οποίοι καθιστούν τη διάκριση μεταξύ κάθετων και οριζόντιων μέτρων προβληματική. Πρώτον, σε μικρές αγορές όπως η Ελλάδα, που δραστηριοποιούνται σε ένα περιορισμένο αριθμό κλάδων, σχεδόν κάθε οριζόντια πολιτική έχει παράλληλα και κάθετη διάσταση. Δεύτερον οριζόντιες πολιτικές όπως η εκπαίδευση και η τεχνολογία χρησιμοποιούνται συχνά από πολλές χώρες με τρόπο που έχει κάθετη διάσταση, δηλαδή υποστηρίζεται η ανάπτυξη τεχνολογιών ή ειδικοτήτων που είναι συμβατές με δραστηριότητες στις οποίες επιθυμείται να αναπτυχθούν ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα. Τρίτον και σημαντικότερο, είναι τα δίκτυα. Όπως ήδη έχουμε αναφέρει, αυτά έχουν αναδειχθεί και αναγνωριστεί σαν σημαντικότερος παράγοντας ανταγωνιστικότητας. Στην περίπτωση τους ουσιαστικά δεν υφίσταται αντίθεση μεταξύ οριζοντίων και καθέτων μέτρων. Τα δίκτυα αποτελούνται συχνά από ένα σύνολο κλαδικών δραστηριοτήτων.

Το συμπέρασμα είναι ότι οι οριζόντιες πολιτικές είναι κρίσιμες, ιδιαίτερα στην Ελλάδα, και πρέπει να είναι άμεση προτεραιότητα του κράτους. Τέτοιες είναι οι υλικές και άυλες υποδομές, η δημόσια διοίκηση, η εκπαίδευση, η τεχνολογία, η «κουλτούρα». Η έμφαση όμως στα οριζόντια μέτρα δεν σημαίνει ότι είναι δυνατό ή επιθυμητό για το κράτος να μη δημιουργεί προϋποθέσεις που ευνοούν τη δημιουργία δικτύων. Όσον αφορά αμιγώς κάθετες πολιτικές, είναι ενδιαφέρον ότι χώρες όπως η Πορτογαλία χρησιμοποιούν αμιγώς κάθετα μέτρα (με την υποστήριξη της Ε.Ε.), για παράδειγμα μέσω του Προγράμματος PEDIP για την ανάπτυξη της ανταγωνιστικότητας της Πορτογαλικής Βιομηχανίας. Στην Ελλάδα, τα περιορισμένα αποτελέσματα κάθετων πολιτικών, συνεπάγονται την ύπαρξη συναίνεσης σε οριζόντια μέτρα και μέτρα που ευνοούν τα δίκτυα. Αυτό βέβαια δεν αποκλείει την δυνατότητα διερεύνησης της πιθανότητας αμιγώς κάθετων μέτρων όπου και όταν μπορεί να επιτευχθεί συναίνεση επι του πού και πώς αυτά μπορεί να υλοποιηθούν.

IV. Συμπεράσματα - Σχόλια

Το παρόν αποτελεί το πρώτο κείμενο συναινετικής Β.Σ. στη χώρα μας και είναι γ'αυτό ένα καλό πρώτο βήμα. Πρέπει όμως να τονισθεί ότι δεν είναι παρά μόνο το πρώτο βήμα. Περιέχει γενικές κατευθύνσεις στρατηγικής και όχι συγκεκριμένα μέτρα ή πρωτοβουλίες δράσης για υλοποίηση. Η εκπόνηση συγκεκριμένων μέτρων και η υλοποίηση είναι μια παράλληλη διαδικασία την οποία έχει αναλάβει το Υπουργείο μέσω του «Εργου» για το «Μέλλον της Ελληνικής Βιομηχανίας».